

УДК 364-787:316.346.32-053.9

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.12>

Юліана МАЦКЕВІЧ

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та спеціальної освіти, Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69600

ORCID: 0000-0003-1341-9604

Бібліографічний опис статті: Мацкевіч, Ю. (2024). Соціальна робота з людьми похилого віку в умовах глобального старіння. *Ввічливість. Humanitas*, 3, 84–92, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.12>

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО СТАРІННЯ

За останні роки тривалість життя населення на планеті зростає. Це призвело до підвищення рівня глобального старіння. Така проблема формує перед суспільством нові виклики, пов'язані з підтримкою та соціальним забезпеченням людей похилого віку. У зв'язку з цим, постає необхідність у пошуку нових ефективних методів взаємодії з цією віковою групою населення. Мета дослідження полягає в комплексному і всебічному опрацюванні питання соціальної роботи з людьми похилого віку в умовах глобального старіння. Для досягнення мети були використані загальнонаукові методи пізнання.

На основі аналізу наукової літератури досліджено вплив демографічних та соціокультурних процесів на необхідність адаптації соціальних програм та послуг для людей похилого віку відповідно до їх потреб та можливостей. Розглянуто інноваційні підходи, впроваджені у сфері соціальної роботи з цільовою аудиторією, що дозволяють вдосконалити процес надання допомоги та підтримки вразливої категорії населення. З'ясовано перспективи розвитку соціальної роботи з людьми похилого віку в умовах загострення демографічної проблеми старіння населення, які потребують впровадження інноваційних методів підтримки. Використання новітніх технологій і методів у соціальній роботі може значно покращити якість життя літніх людей. Сюди варто віднести розробку програм, орієнтованих на індивідуальні потреби, а також застосування цифровізованих рішень для забезпечення ефективної підтримки та догляду.

Соціальна робота з людьми похилого віку є актуальною та важливою складовою сучасного соціального середовища. Глобальне старіння населення ставить перед суспільством нові виклики та завдання, в тому числі щодо розробки та впровадження ефективних програм та послуг для осіб похилого віку. Дослідження підтвердило необхідність постійного вдосконалення соціальних умов та їх адаптації до змін у демографічному та соціокультурному просторі. Напрацьовані результати можуть стати основою для подальших наукових досліджень та розвитку практичних рекомендацій з покращення якості життя людей похилого віку в умовах глобального старіння.

Ключові слова: глобальне старіння, соціальна адаптація, демографічні процеси, соціальний працівник, соціальна робота, соціальна програма.

Yuliana MATSKEVICH

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Special Education, Zaporizhzhia National University, 66 Zhukovskoho str., Zaporizhzhia, Ukraine, 69600

ORCID: 0000-0003-1341-9604

To cite this article: Matskevich, Yu. (2024). Sotsialna robota z lyudmy pokhyloho viku v umovakh hlobalnoho starinnya [Social work with the elderly in the context of global aging]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 84–92, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.12>

SOCIAL WORK WITH ELDERLY PEOPLE IN THE CONDITIONS OF GLOBAL AGING

In recent years, the life expectancy of the population on the planet has increased. This has led to an increase in the rate of global aging. The identified problem creates new challenges for society related to the support and social security of the elderly. In this regard, there is a need to find new effective methods of interaction with this age group of the population. The purpose of the study is to comprehensively and comprehensively study the issue of social work with the elderly in the conditions of global aging. To achieve the goal, general scientific methods of cognition were used.

Based on the analysis of scientific literature, the impact of demographic and sociocultural processes on the need to adapt social programs and services for the elderly in accordance with their needs and capabilities was investigated. Innovative approaches implemented in the field of social work with the target audience, which allow to improve the process of providing assistance and support to the vulnerable category of the population, are considered. The prospects for the development of social work with the elderly in the context of the aggravation of the demographic problem of population aging, which require the introduction of innovative methods of support, have been clarified. The use of the latest technologies and methods in social work can significantly improve the quality of life of the elderly. This includes the development of programs focused on individual needs, as well as the use of digital solutions to ensure effective support and care.

Social work with the elderly is a relevant and important component of the modern social environment. The global aging of the population presents society with new challenges and tasks, including the development and implementation of effective programs and services for the target audience. The study confirmed the need for constant improvement of social conditions and their adaptation to changes in the demographic and sociocultural space. The obtained results can become the basis for further scientific research and the development of practical recommendations for improving the quality of life of the elderly in the conditions of global aging.

Key words: global aging, social adaptation, demographic processes, social worker, social work, social program.

Актуальність проблеми. Соціальна робота з людьми похилого віку набуває все більшої актуальності в умовах глобального старіння, що відбувається на сучасному етапі розвитку суспільства, та має важливе значення з погляду забезпечення гідності, самостійності та якості життя зазначеної вікової групи населення. Сучасні трансформаційні процеси, що відбуваються у світі, значною мірою впливають на життя та загальний добробут населення. Як наслідок, ця ситуація має свій невтішний результат – старіння населення. Останнім часом спостерігається збільшення частки людей віком понад 60 років. Такий факт потребує відповідного аналізу та адаптації суспільних інститутів до нових демографічних реалій. За словами Н. Кирич та Н. Слободян старіння населення є однією з найважливіших глобальних проблем сучасності. Вирішення питань, пов'язаних з демографічним старінням українців, потребує від суспільства значних фінансових та матеріальних ресурсів для забезпечення належного обслуговування цієї вікової групи (Кирич, 2016).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження соціальної роботи з людьми похилого віку в умовах глобального старіння зроблено як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Проблеми демографічного старіння населення детально описано в дослідженні Н. Кирич (Кирич, 2016). Питання самотності людей похилого віку як основи соціальної роботи в громаді описано в праці І. В. Мещан (Мещан, 2017). Автор занурюється у процеси соціальної роботи та досліджує їх зв'язок із самотністю людей похилого віку. Дослідники І. Л. Уличний та Ю. В. Горемікіна у власних дослідженнях проводять

огляд інновацій і їх вплив на соціальну роботу із населенням пенсійного віку (Уличний, 2018); (Горемікіна, 2020). Науковець А. Каркач досліджує особливості цифрової компетентності і їх значення для осіб похилого віку (Каркач, 2024). Зважаючи на проведені дослідження питання щодо пошуку ефективного механізму підтримки людей похилого віку в умовах глобального старіння залишається відкритим і потребує додаткового аналізу.

Мета дослідження полягає в комплексному і всебічному опрацюванні питання соціальної роботи з людьми похилого віку в умовах глобального старіння.

Виклад основного матеріалу дослідження. Старіння населення є тим процесом, який впливає на всі сфери життя суспільства. Для прийняття рішень, що враховують інтереси всього суспільства, необхідний детальний аналіз демографічної ситуації в країні та у світі загалом. Це стосується таких галузей, як освіта, охорона здоров'я, пенсійна система та страхування. Суспільство має взяти на себе відповідальність за вирішення всіх проблем, пов'язаних із захистом, соціальним обслуговуванням та забезпеченням осіб похилого віку. Забезпечення гідної якості життя для старшого покоління потребує значних ресурсів та спільних зусиль на всіх рівнях. Розробка ефективних механізмів та соціальних програм має стати відповідним етапом, який сприятиме адаптації до демографічних змін і підвищення загального рівня життя цієї вразливої категорії.

Помилково вважати, що старіння населення притаманне лише країнам із розвинутою економікою. Процеси старіння населення є в цей час

типовими для переважної більшості країн світу. Не оминув цей процес і Україну. За даними Міністерства соціальної політики України, станом на 2021 рік частка осіб у віці 60 років і старше становила 24,8%. Цей показник спричиняє додаткові потреби в медичних і соціальних послугах, зумовлює значне навантаження на розподіл публічних фінансів та зайняте населення, є чинником подальшої депопуляції (Стратегія, 2024).

Зважаючи на статистичні дані за 2021 рік в Україні було зафіксовано проживання 10 121 624 осіб віком від 60 років і старше, з них 3 653 755 чоловіків та 6 467 869 жінок. У міських районах проживало 7 056 536 осіб, а у сільських районах – 3 065 088 осіб. Порівняно з даними 2019 року, загальна чисельність літніх людей віком від 60 років зросла, складаючи 9 978 194 особи, зокрема 3 594 350 чоловіків та 6 383 844 жінок. У міських районах кількість літніх людей зросла до 6 917 084 осіб, тоді як у сільських районах вона залишилася майже незмінною, становлячи 3 061 110 осіб (Соціальний захист, 2022).

Події 2022 року, в тому числі й війна росії проти України, значно вплинула на демографічну ситуацію у країні. Внаслідок цього зросла кількість загиблих у військових діях українців, зокрема й серед мирного населення. Багато людей були змушені переселитися в інші країни світу, що також негативно вплинуло на демографічну структуру населення України (Іванова, 2023). За даними демографів, основними демографічними викликами та загрозами для розвитку України є:

- швидке скорочення чисельності населення;
- низький рівень народжуваності;
- погіршення стану здоров'я населення;
- зростання кількості осіб з інвалідністю;
- високий рівень передчасної смертності;
- масова вимушена еміграція населення;
- незаконне вивезення громадян України за кордон;
- демографічне старіння;
- масштабне внутрішнє переміщення населення.

В Україні старіння населення відбувається посиленними темпами. Частка тих, хто належить до категорії «60+» значно зросла. У зв'язку із цим виникає необхідність у забезпеченні

належної соціальної підтримки для цих осіб, підвищення рівня їх життя, надання медичних та соціальних гарантій. Соціальна робота з людьми похилого віку зіштовхнулася з низкою викликів та проблем, вирішення яких потребує комплексного підходу, тобто взаємодії держави та органів виконавчої влади. До головних проблем варто віднести:

- погіршення здоров'я людей похилого віку;
- соціальна ізоляція, викликана самотністю від втрати близьких;
- низьке економічне забезпечення, що призводить до нездатності покрити певні фінансові питання літніх людей;
- відсутність належних житлових умов;
- обмежений доступ до соціальних послуг;
- наявність юридичних проблем, пов'язаних із порушенням прав людини, загрозою шахрайства з боку третіх осіб;
- зростання обсягу психологічних проблем;
- низька якість кваліфікованої підготовки соціальних працівників для допомоги літнім людям;
- відсутність чи досить низька координація між організаціями, які надають соціальну, медичну, психологічну допомогу.

Для подолання цих викликів перед урядом стоїть непросте завдання, пов'язане з необхідністю розробки комплексних програм, що враховують специфічні потреби літніх людей, а також залучення до співпраці громадських та приватних організацій.

Повномасштабне вторгнення стало справжнім викликом для людей похилого віку. Державі знадобився час для того, щоб адаптуватися до нових реалій життя. Так на перше місце було віднесено підсилення обороноздатності країни із залученням державних коштів та коштів міжнародних партнерів. Окрім того, держава не залишила осторонь і вразливу категорію осіб – людей похилого віку. Їм від самого початку вторгнення не припиняли виплачувати пенсійне забезпечення, забезпечували гуманітарною підтримкою у вигляді харчів та товарів першої необхідності, по всій країні діяли і продовжують успішно діяти різні соціальні осередки, які допомагають людям похилого віку вирішити нагальні питання.

Запроваджені урядом програми підтримки для пенсіонерів передбачають надання безкоштовного медичного огляду, лікування та пси-

хологічної допомоги. Також було відкрито нові центри денного перебування для літніх людей, де вони можуть отримати різні соціальні послуги, спілкуватися та брати участь у різноманітних заходах. Значна увага держави приділена програмам з покращення житлових умов для самотніх пенсіонерів, включаючи ремонт та модернізацію житла. Уряд та громадські організації активно співпрацюють для забезпечення безпеки і захисту прав літніх людей, особливо в умовах війни. За словами О. В. Кузнецова, соціальна робота з особами літнього віку потребує постійного реформування з урахуванням сучасних реалій та зарубіжного досвіду. На сьогодні найбільш ефективною формою соціальної роботи з громадянами літнього віку є робота в громаді (Кузнецов, 2023).

Роль соціальних працівників та інших фахівців у роботі з людьми похилого віку полягає у забезпеченні комплексної підтримки і соціального захисту цієї категорії населення. Вони відіграють важливу роль у розробці та реалізації індивідуальних програм допомоги, враховуючи потреби та можливості кожного члена вразливої категорії. Соціальні працівники сприяють забезпеченню доступу до медичних, психологічних та інших соціальних послуг, які допомагають зберегти самостійність та якість життя літніх людей. Крім того, вони виконують роль посередників у вирішенні питань з житлом, фінансами та іншими процесами повсякденного життя. Робота соціальних працівників спрямована на забезпечення гідного старіння цієї групи населення.

Соціальні працівники здійснюють роботу з особами літнього віку на трьох рівнях:

- мікрорівень;
- мезорівень;
- макрорівень.

На мікрорівні роль соціального працівника полягає у наданні індивідуальної підтримки літнім людям, враховуючи їх особистісні потреби та обставини. Це й допомога у повсякденних справах, консультування з питань здоров'я та добробуту особи похилого віку, забезпечення доступу до медичних послуг, організацію догляду вдома, допомогу в адаптації до нових життєвих умов, а також підтримку у вирішенні фінансових і юридичних питань.

На мезорівні соціальні працівники організують групові заходи та програми, спрямовані

на підтримку соціального розвитку та взаємодії літніх людей. Це можуть бути групи, клуби за інтересами, навчальні курси, фізкультурні та культурні заходи. Така діяльність допомагає людям похилого віку не втрачати соціальні зв'язки, активно брати участь у суспільному житті, підвищувати свою самостійність і якість життя.

На макрорівні соціальні працівники зосереджені над розробкою та впровадженням політики і програм, яка сприяють покращенню життя людей похилого віку. Вони можуть брати участь у формуванні законодавчої ініціативи, співпрацювати з державними і недержавними організаціями, проводити просвітницьку діяльність задля підвищення обізнаності про проблеми старіння населення, а також займатися збором даних та аналізом ситуації для підвищення ефективності надання соціальних послуг.

Соціальна підтримка осіб літнього віку в Україні здійснюється низкою інституцій та закладів, включаючи Міністерство соціальної політики, Пенсійний фонд, департаменти соціального захисту населення, територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг) для громадян похилого віку і самотніх непрацездатних громадян, а також відділення соціальної допомоги вдома та геріатричні пансіонати. Крім того, до цього процесу залучені установи, заклади та підприємства сфери управління Міністерства соціальної політики, які забезпечують соціальний захист людей похилого віку, осіб з інвалідністю, ветеранів війни та праці. До них належать науководослідні інститути, що вивчають проблеми старіння, служби медико-трудової експертизи, а також різноманітні недержавні фонди, товариства та організації (Мещан, 2017).

Головна установа, яка координує діяльність у сфері соціальної політики та пенсійного страхування в Україні – Міністерство соціальної політики. Міністерство відповідає за формування та реалізацію державної політики, спрямованої на соціальний захист людей похилого віку. Директорат розвитку соціального страхування та пенсійного забезпечення вирішує проблеми, пов'язані із пенсійним забезпеченням. При Міністерстві діє Громадська Рада, яка забезпечує участь громадян у формуванні та реалізації державної політики соціального

захисту. Консультації, що проводяться на базі Громадської Ради, сприяють взаємодії з громадськістю та підвищують якість прийнятих рішень, враховуючи громадську думку.

В містах, районах, районах у містах, селищах, селах діють центри соціальних служб – заклади, що надають соціальні послуги вразливим групам населення та особам, які опинилися у складних життєвих обставинах. Вони діють на підставі відповідного положення. Філії центрів можуть також формуватися і у великих адміністративно-територіальних одиницях. Діяльність центру відповідає визначеним критеріям надання соціальних послуг.

Наразі в Україні активно функціонує низка соціальних програм які надають соціальні послуги і тим самим сприяють поліпшенню якості життя літніх людей. Серед них чільне місце посідає Пенсійна система, яка забезпечує пенсійні виплати літнім громадянам після досягнення пенсійного віку. Ця програма допомагає забезпечити економічну безпеку та стабільність для людей похилого віку. Постійні реформи в галузі пенсійного забезпечення мають на меті покращити ситуацію у цій сфері, і підвищити рівень життя пенсіонерів.

В Україні активно діє низка урядових програм, які спрямовуються на надання різноманітних соціальних послуг для літніх людей, включаючи допомогу вдома, послуги, пов'язані із підтримкою здоров'я та наданням медичної допомоги, соціальні виплати та інші види підтримки. Деякі місцеві організації та громадські ініціатори розвивають програми активного старіння, спрямовані на підтримку фізичного та психологічного здоров'я літніх людей, включаючи фізичні тренування, культурні заходи та освітні програми. У містах та регіонах України створено спеціалізовані соціальні центри, які надають різноманітні послуги для літніх людей. Сюди входять соціальні зустрічі, консультації з психологами, програми з організації вільного часу тощо. Такі соціальні програми спрямовані на забезпечення гідного та комфортного життя літніх громадян України, сприяють їхньому соціальному включенню та допомагають зберегти активність і самостійність в цьому віці.

Роль держави у створенні та координуванні різних соціальних програм не в повній мірі вирішує проблеми людей літнього віку.

Серед цієї вразливої категорії є такі, кому досить важко адаптуватися в новому для них статусі – статусі особи похилого віку. Вони, окрім загальнообов'язкового пенсійного забезпечення не отримують ніякої допомоги, або не долучаються до запроваджених урядових чи громадських програм через маломобільність або віддаленість координаційних центрів. Цей факт створює чималі труднощі для людей літнього віку, і вони, як і раніше, залишаються на одинці зі своїми проблемами.

Життя пересічного вітчизняного громадянина похилого віку значно відрізняється від стилю життя, скажімо, європейця цього ж віку. Національні уряди в різних куточках світу прагнуть стимулювати активну участь людей похилого віку до належного соціального життя, заохочуючи та підтримуючи їх через відповідні інституції. Намір уникати ставлення до літніх людей як до об'єктів допомоги та піклування і замість цього залучати їх до процесу ухвалення рішень, що стосуються їхнього життя та життя суспільства в цілому, з кожним роком стає все більш поширеною практикою.

До прикладу, в таких країнах як Польща та Іспанія запроваджено систему Рад літніх людей, які функціонують як дорадчо-консультативні органи. Так, у Польщі існує понад 100 Рад літніх людей, які допомагають у визначенні потреб місцевих громад та ухваленні політичних рішень на місцевому рівні. Ці Ради відіграють важливу роль у розробці соціальної політики та забезпеченні врахування поглядів літніх людей у процесі прийняття рішень. Ради сприяють усвідомленому ухваленню рішень на місцевому рівні та оптимізації розподілу ресурсів.

Підходи до стимулювання участі літніх людей у суспільному житті також поширені в інших країнах. Наприклад, в Іспанії, національна Рада літніх осіб є форумом для обговорення умов та якості життя осіб поважного віку, а також забезпечує їхню участь у процесі ухвалення рішень. У Новій Зеландії та в Бразилії також діють консультативні органи, які сприяють формуванню державної політики захисту і підтримки громадян похилого віку. Ці органи забезпечують регулярну комунікацію з особами похилого віку, допомагають у прийнятті чітких і зважених рішень. В інших країнах світу, зокрема в Коста-Ріці, Шрі-Ланці та Домінікан-

ській Республіці існують національні або регіональні органи, спрямовані на заохочення участі літніх людей до прийняття рішень з покращення якості їхнього життя. Держава піклується про своїх громадян, всіляко підсилюючи це піклування фінансовими ресурсами. Зазначені процеси свідчать про прагнення збільшити вплив та активізувати участь людей похилого віку в суспільному житті і процесах ухвалення рішень, що стосуються їхнього добробуту (Огляд підходів, 2024).

Зважаючи на міжнародний досвід, Україна подалу впроваджує ефективну соціальну політику для своїх громадян категорії 60+. Для цього час від часу створюються нові програми, здійснюється належна фінансова підтримка. Уличний І. Л. зазначає, що розвиток суспільства, зміни в його ціннісних орієнтаціях супроводжуються актуалізацією проблем соціального характеру. Цей процес потребує впровадження нетрадиційних підходів до забезпечення населення соціальною допомогою, формування новітніх соціальних технологій, використання інноваційних методів у соціальній роботі (Уличний, 2018).

Технологія соціальної роботи – це сукупність методів і дій, спрямованих на відновлення, збереження або покращення соціального функціонування об'єкта, а також на запобігання негативним соціальним явищам. Інноваційні технології соціальної роботи можна описати як методи та засоби інноваційної діяльності соціальних служб і працівників, які формують якісні зміни у сфері надання соціальних послуг та сприяють стабільному розвитку соціальної системи.

За словами Ю. В. Горемікіної, функціонування будь-якої сфери суспільного життя рано чи пізно потребуватиме впровадження інноваційних технологій для забезпечення її стабільного розвитку. Сфера соціальної роботи не є винятком. Зміна суспільних поглядів на основні потреби сучасної людини, гуманізація підходів до взаємодії між людиною та системою соціального захисту, а також поява на державному рівні вимог до якості соціальних послуг впливають на діяльність соціальних служб, створюючи нові зразки роботи із соціально вразливими групами населення. Водночас гострота та невирішеність низки соціальних проблем, які негативно впливають на сталий

розвиток держави та на обмеженість ресурсів, які необхідні для мінімізації руйнівних наслідків цих проблем, змушують шукати інноваційні рішення для системи соціального захисту. Це створює основу для появи інноваційних підходів соціальної роботи з вразливими групами населення (Горемікіна, 2020).

Варто відзначити, що в Україні інноваційні підходи у соціальній роботі з людьми похилого віку набувають все більшого значення у зв'язку з демографічними змінами та зростанням частки людей літнього віку. Одним із таких підходів є впровадження мобільних бригад соціальних працівників, які надають допомогу літнім людям безпосередньо у їхніх домівках. Це забезпечує доступність послуг для тих, хто не може відвідати соціальні центри через проблеми зі здоров'ям або з інших поважних причин. Також активно впроваджуються технологічні рішення, такі як електронні платформи для спілкування та всебічної підтримки осіб похилого віку. Використання смартфонів і планшетів із встановленими додатками допомагає зменшити соціальну ізоляцію та покращити психологічний стан осіб похилого віку.

Організація навчальних програм та тренінгів, зокрема курсів з основ користування сучасними технологіями, фінансової грамотності та саморозвитку, сприяє підвищенню їхньої незалежності та самостійності у повсякденному житті. Для надання підтримки та допомоги літнім людям активно залучаються волонтери, допомагаючи їм у побутових питаннях, надаючи психологічну підтримку та організовуючи дозвілля і культурні заходи. Окрім того, створюються соціальні клуби та центри активного життя, де літні люди можуть з користю проводити час, спілкуватися, займатися хобі тощо. Ці інноваційні підходи допомагають підвищити якість життя літніх людей в Україні, забезпечуючи їм необхідну підтримку та догляд у сучасних умовах.

Як слушно зазначають А. Каркач та Т. Семигіна, однією із вагомих сфер, яка може вплинути на соціальну інклюзію людей похилого віку є запровадження цифрової компетентності на якнайширшому рівні. Самі соціальні працівники відіграють важливу роль у підготовці людей літнього віку до цифрового світу. Гаджети можуть хоча й не подолати низку

нагальних проблем, які мають люди похилого віку, однак можуть сприяти підвищенню соціальної адаптації та стати механізмом підтримки ментального здоров'я. Розвиток цифрових навичок сприяє ефективній комунікації та активності літніх осіб у вивченні та використанні цифрових ресурсів. Реалізація програми формування цифрової грамотності сприяла б підвищенню рівня незалежності літніх людей у повсякденному житті. Це включає доступ до онлайн-банкінгу, телемедицини та інших електронних послуг, що значно спрощують вирішення побутових і медичних питань. Крім того, цифрова грамотність відкриває можливості для соціалізації та участі у віртуальних спільнотах, що зменшує ризик ізоляції, підвищення цифрових навичок літніх людей сприяє їхньому активному залученню до сучасного інформаційного суспільства, що також приносить користь і позитивно впливає на їхній психологічний стан та загальну якість життя. Програми цифрової грамотності повинні враховувати індивідуальні потреби літніх людей та бути доступними й зрозумілими для них (Каркач, 2024).

Цифрова компетентність людей літнього віку.

Таллінн: Teadmus, 2024, 322 с.

Впровадження нових підходів для покращення соціальних гарантій осіб пенсійного віку в Україні є важливим кроком у відповідь на демографічні зміни та зростання частки населення літнього віку. Технологічні рішення, такі як електронні платформи для спілкування та підтримки, зменшують соціальну ізоляцію та покращують психологічний стан літніх людей.

Україна зараз входить до списку тридцяти країн світу зі старіючим населенням. Враховуючи загальне зменшення чисельності населення в країні, його старіння продовжуватиме прогресувати в найближчий період часу. Головним фактором, який на це вплинув, стала війна. Для уникнення потенційної «кризи старіння», яка загрожує країнам з низькою народжуваністю, необхідні спільні зусилля для адаптації суспільства до цих глобальних демографічних змін (Лук'янова, 2024).

Зважаючи на це, вже зараз важливо розробляти стратегії, спрямовані на підтримку гідного рівня життя осіб похилого віку, їх активного залучення до сучасних суспільних процесів, оскільки вони мають достатній життєвий досвід у вирішенні різнобічних завдань. Це включає розвиток медичних і соціальних послуг, спеціальних установ для догляду за літніми людьми, а також програм навчання і перекваліфікації, що дозволить особам поважного віку залишатися активними та самостійними. Потрібно також зосередити увагу на створенні більш сприятливих економічних, соціальних та культурних умов розвитку осіб похилого віку. Спільні зусилля державних органів влади та територіальних центрів соціального обслуговування дозволять забезпечити стабільний розвиток та підвищити якість життя осіб пенсійного віку, уникнувши при цьому низки проблем, які має категорія 60+ нині.

Висновок і перспективи подальших досліджень. Впровадження нових підходів для покращення соціальних гарантій осіб похилого віку в Україні є важливим кроком для адаптації до демографічних змін. Використання мобільних бригад соціальних працівників, технологічних рішень для зменшення соціальної ізоляції та навчальних програм з основ користування сучасними технологіями і фінансової грамотності сприяють підвищенню якості життя літніх людей. Інтегровані моделі догляду, що об'єднують медичну та соціальну допомогу, здатні забезпечити комплексний догляд за літніми людьми, враховуючи їхні фізичні, психологічні та соціальні потреби. Волонтерські програми та створення соціальних клубів і центрів активного життя підтримують соціальну інтеграцію та активний спосіб життя літніх людей. Перспективи подальших досліджень включають аналіз ефективності цих інноваційних підходів, розробку нових моделей соціальної роботи та вивчення міжнародного досвіду для впровадження в Україні. Особлива увага має бути приділена дослідженню впливу таких програм на психологічний стан та соціальну інтеграцію літніх людей, оскільки це сприятиме створенню більш ефективних і адаптованих до потреб населення похилого віку соціальних послуг.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кирич Н, Слободян Н. Проблеми демографічного старіння населення і його вплив на економічне зростання суспільства. *Соціально-економічні проблеми держави*. 2016. Вип. 2(15). С. 62–70. URL: https://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2016/16knbez_002.pdf (дата звернення 11.06.2024)
2. Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040. 2024. URL: <https://www.msp.gov.ua/projects/870/>(дата звернення 11.06.2024)
3. Соціальний захист населення України у 2021 році. *Статистичний збірник. Державна служба статистики України*. 2022. URL: zb_szn_2021.pdf (дата звернення 11.06.2024)
4. Іванова І. Соціальна робота з людьми похилого віку. Київ : Університет «Україна», 2023. 220 с.
5. Кузнецов О. В., Співак Я. О., Співак Л. А. Правові основи та форми соціальної роботи з людьми похилого віку. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2023. № 1 (105). С. 102–112. URL: https://journals.snu.edu.ua/index.php/DOMTP_SNU/article/download/652/621(дата звернення 11.06.2024)
6. Мещан І. В. Самотність людей похилого віку як проблема соціальної роботи в громаді. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2017. № 1-2. С. 56–67.
7. Огляд підходів до залучення людей поважного віку до ухвалення рішень: досвід для України, 2024. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-pidkhodiv-do-zaluchennya-lyudey-povazhnoho-viku-do-ukhvalennya> (дата звернення 11.06.2024)
8. Уличний І. Л. Інновації у соціальній роботі: необхідність та перспективи використання. Соціальна робота XXI століття в Україні: теорія та практика : Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція (м. Кропивницький, 18 травня 2018 р.) / *Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка*, 2018. URL: <https://cusu.edu.ua/images/files-2018/conf-18-05-2018/Ulichniy.pdf> (дата звернення 10.06.2024)
9. Горемікіна Ю. В. Інноваційні практики соціальної роботи з вразливими групами населення в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 3 (41). С. 91–113. URL: <https://doi.org/10.15407/> (дата звернення 10.06.2024)
10. Каркач А., Семигіна Т. Цифрова компетентність людей літнього віку. Таллін : *Teadmus*, 2024. 322 с.
11. Лук'янова Л. Концепція успішного старіння: перспективи її поширення в Україні. 2024. URL: <https://zolotyjwik.info/biblioteka/materialy-ii-konferentsii/27-kontseptsiya-uspishnoho-starinnya-perspektyvy-yiyi-poshyrennya-v-ukrayini.html> (дата звернення 11.06.2024)

REFERENCES:

1. Kyrych, N., & Slobodyan, N. (2016). Problemy demografichnoho starinnya naseleennya i yoho vplyv na ekonomichne zrostannya suspil'stva [Problems of the demographic aging of the population and its impact on the economic growth of society]. Kyiv: *Socio-economic problems of the state*. Vol. 2 (15), p. 62–70. Retrieved from: https://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2016/16knbez_002.pdf [in Ukrainian].
2. Stratehiya demografichnoho rozvytku Ukrayiny na period do 2040 (2024). [Strategy of demographic development of Ukraine for the period until 2040] Retrieved from: <https://www.msp.gov.ua/projects/870/> [in Ukrainian].
3. Sotsial'nyy zakhyst naseleennya Ukrayiny u 2021 rotsi (2022). [Social protection of the population of Ukraine in 2021] *Statistical collection. State Statistics Service of Ukraine*, Kyiv/ zb_szn_2021.pdf [in Ukrainian].
4. Ivanova, I. (2023). Sotsial'na robota z lyud'my pokhyloho viku [Social work with the elderly] *Kyiv: "Ukraine" University*. 220 p. [in Ukrainian].
5. Kuznetsov, O.V., Spivak, YA.O., & Spivak, L.A. (2023). Pravovi osnovy ta formy sotsial'noyi roboty z lyud'my pokhyloho viku [Legal bases and forms of social work with the elderly]. *Kyiv: Spirituality of the individual: methodology, theory and practice*. P. 102–112. Retrieved from: https://journals.snu.edu.ua/index.php/DOMTP_SNU/article/download/652/621 [in Ukrainian].
6. Meshchan, I.V. (2017). Samotnist' lyudey pokhyloho viku yak problema sotsial'noyi roboty v hromadi [Loneliness of the elderly as a problem of social work in the community]. *Kyiv: Social work in Ukraine: theory and practice*. No. 1-2. P. 56–67. [in Ukrainian].
7. Ohlyad pidkhodiv do zaluchennya lyudey povazhnoho viku do ukhvalennya rishen': dosvid dlya Ukrayiny (2024). [Review of approaches to involving elderly people in decision-making: experience for Ukraine]. Retrieved from: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-pidkhodiv-do-zaluchennya-lyudey-povazhnoho-viku-do-ukhvalennya> [in Ukrainian].
8. Ulychnyy, I.L. (2018). Innovatsiyi u sotsial'niy roboti: neobkhdnist' ta perspektyvy vykorystannya [Innovations in social work: necessity and prospects of use] *Kropyvnytskyi: V. Vinnichenko Central Ukrainian State Pedagogical University*. Retrieved from: <https://cusu.edu.ua/images/files-2018/conf-18-05-2018/Ulichniy.pdf> [in Ukrainian].
9. Horemikina, YU.V. (2020). Innovatsiyini praktyky sotsial'noyi roboty dlya vrazlyvykh hrup [Innovative practices of social work for vulnerable groups] *Population of Ukraine. Demography and Social Economy*, 3 (41), 91–113. <https://doi.org/10.15407/> [in Ukrainian].

10. Karkach, A., & Semyhina, T. (2024) Tsyfrova kompetentnist' lyudey litn'oho viku [Digital competence of the elderly] Tallinn: *Teadmus*. 322 p.

11. Lukyanova, L. (2024). Kontseptsiya uspishnoho starinnya: perspektyvy yiyi poshyrennya v Ukrayini [The concept of successful aging: prospects for its spread in Ukraine]. Retrieved from: <https://zolotyjwik.info/biblioteka/materialy-ii-konferentsii/27-kontseptsiya-uspishnoho-starinnya-perspektyvy-yiyi-poshyrennya-v-ukrayini.html> / [in Ukrainian].